

Психологічні методи збору інформації про злочини

Статтю присвячено проблемі психологічного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України, а саме питанню застосування методів опитування громадян з використанням комп'ютерного поліграфа, психолого-криміналістичного портретування та гіпнопродукційного опитування в ході збору інформації про злочини.

Ключові слова: комп'ютерний поліграф, психолого-криміналістичний портрет, гіпнопродукційне опитування, інформація, злочин.

Статья посвящена проблеме психологического обеспечения деятельности органов внутренних дел Украины, а именно вопросу использования методов опроса граждан с использованием компьютерного полиграфа, психолого-криминалистического портретирования и гипнопродукционного опроса в ходе сбора информации о преступлениях.

Ключевые слова: компьютерный полиграф, психолого-криминалистический портрет, гипнопродукционный опрос, информация, преступление.

У процесі професійної діяльності працівників міліції часто виникають ситуації, коли існує дефіцит інформації про подію злочину або про причетних до нього певних громадян. Також, особливо при розкритті тяжких злочинів, працівникам міліції доводиться мати справу з особами, які свідомо приховують інформацію або викривляють реальну картину злочину. В таких ситуаціях традиційний методичний арсенал, що використовується для того, щоб спонукати носіїв інформації до відвертості, все частіше виявляється малоефективним. Тому, актуальною стає проблема оснащення оперативно-слідчої практики новітніми, адекватними існуючим практичним потребам роботи правоохоронних органів, психологічними методами отримання достовірної інформації.

Теоретичною базою процесу використання інформаційних можливостей прикладної психології в оперативно-розшуковій діяльності є декілька з основних положень психології. Перший –

це діяльнісний підхід, згідно з яким будь-яка діяльність, у тому числі і протиправна, залишає в психіці людини сліди, які за допомогою певних прийомів можуть бути актуалізовані і зареєстровані у вигляді психічних образів, психофізіологічних реакцій або у вербальній формі (у вигляді словесних звітів), тобто з ідеальної форми перейти в матеріальну, придатну для фіксації. Другий – положення про єдність і взаємообумовленість психіки й діяльності – ліг в основу пояснювального принципу, що розглядає можливість використання в процесі розкриття злочинів двох підходів: 1)хід аналітичного міркування від діяльності (злочину) до психологічних особливостей особистості злочинця; 2)прямо протилежна дія – від психологічних особливостей особистості – до діяльності (злочину). У найбільш загальних випадках це дозволяє вирішити проблему ймовірної причетності до скоєння злочину конкретного підозрюваного, в інших – сконструювати імовірний “психологічний портрет” невстановленого злочинця, орієнтуючись на типові особливості скоєного злочину.

Говорячи про єдність і взаємозв’язок психіки й діяльності, у тому числі і протиправної, не можна не відзначити, що будь-яка осмислена цілеспрямована діяльність містить властивий їй чуттєвий компонент – тобто завжди емоційно забарвлена. Емоції ж, будучи віддзеркаленням пристрасного переживання суб’єктом сенсу ситуації або явища, що відбувається, безпосередньо впливають на рівень енергетичної активізації організму, який у свою чергу забезпечується вегетативною нервовою системою, під детермінуючою дією структур головного мозку.

В ході емоційного прояву відбуваються зміни в діяльності систем дихання, кровообігу, зовнішньої і внутрішньої секреції, тонусі гладкої і скелетної мускулатури. Враховуючи, що провідною системою в енергетичному забезпеченні емоцій є вегетативна нервова система, вказані вище зміни практично не піддаються довільній регуляції і не можуть бути приховані людиною.

Незалежно від особистісних особливостей злочинця злочин завжди супроводжується яскраво вираженим емоційним фоном, оскільки завжди містить в собі тією чи іншою мірою виражений конфлікт між існуючими соціальними нормами і правилами поведінки.

Усвідомлюваний суб'єктивний конфлікт найчастіше виражає й афектні стани – тобто крайні прояви емоцій з інтенсивними психофізіологічними реакціями. Важливе практичне значення має та обставина, що слідові процеси таких емоційно забарвлених явищ дуже міцно фіксуються в свідомості людини, залишаючи в її довготривалій пам'яті незгладимий відбиток на все життя.

Спеціальні методичні прийоми, що є у розпорядженні психологів, дозволяють активізувати емоційно значущі переживання суб'єкта, пов'язані зі скоєним злочином, і зафіксувати за допомогою спеціальної техніки психофізіологічні зміни, що відбуваються в організмі, стимулювати процеси пригадування, якщо вони утруднені стресовими діями, або викликати відповідні зовнішні прояви пережитих емоційних станів.

У ході вивчення можливості використання методів психологічного вивчення особи підозрюваного, звинуваченого, потерпілого, свідка для отримання додаткової, орієнтуючої інформації (слід зазначити, що практично всі представлені нижче методи, не є процесуальними і результати, отримані з їх допомогою, не можуть бути доказом й вимагають додаткового закріплення традиційними юридичними шляхами), направленої на оптимізацію процесу розкриття злочину, виділяються наступні методи [7, с. 233]:

1. Опитування з використанням комп'ютерного поліграфа¹. Використання даного методу передбачає оцінку змін психофізіологічних реакцій людини в ході проведення спеціальним чином побудованого опитування з реєстрацією та оцінкою цих реакцій за допомогою спеціального технічного пристрою – поліграфа (“детектора брехні”). Питання, що задаються в ході проведення опитування з використанням комп'ютерного поліграфа, носять індивідуальне забарвлення і дозволяють виявити поінформованість суб'єкта про деталі кримінальної події. Методика формування опитувальників дозволяє з високою часткою вірогідності встановити “не-

¹ Поліграф – це багатоканальний психофізіологічний пристрій, що призначений для реєстрації та запису показників емоційної напруги, що виникають у людини як реакція на пред'явлення інформації у вигляді вербальних і невербальних стимулів, призначений для використання спеціалістами-поліграфологами з метою детекції нещирості [8, с. 547].

причетність” опитуваного або його “причетність” до злочину, що розслідується. В значній частині випадків результати опитування дозволяють висунути продуктивні версії і одержати додаткову, значиму в оперативному плані інформацію. За даними ВНДІ МВС Росії точність показників сучасних поліграфів складає не менше 96%, що в достатній мірі зіставляється з точністю результатів традиційних видів криміналістичних та інших судових експертиз². Більш того, в ході експериментальної перевірки на достовірність результатів застосування поліграфа і результатів проведення таких судових експертиз, як дактилоскопічна, портретна та почеркознавча було встановлено, що “технология проверок на полиграфе обладает степенью точности, сопоставимой и даже превосходящей большинство представляемых в настоящее время видов доказательств, которые фигурируют в судах по уголовным и гражданским делам”³.

Принцип дії комп’ютерного поліграфа оснований на тому, що, коли людина говорить неправду, у неї незалежно від її волі, бажань та зусиль різко змінюються фізіологічні реакції організму, які вона не може стримувати і контролювати.

При цьому людина може зберігати незмінним вираз обличчя, здаватися невимушеною, прямо дивитися в обличчя, посміхатися, стверджувати, що вона говорить правду і не подавати вигляду своєї нещирості, але стримати діяльність власного мозку та психофізіологічні реакції організму вона не здатна, тому, що вони їй не підконтрольні. Досвідчений поліграфолог може визначити зміни психофізіологічних реакцій навіть тоді, коли опитуваний прийняв заспокійливі препарати або створює іншу протидію. Саме неможливість свідомо контролювати і керувати реакціями організму, а також їх тісний взаємозв’язок з інформацією, що зберігається в пам’яті, зробило метод опитування з використанням комп’ютерного поліграфа науково обґрунтованим, визнаним в багатьох країнах світу, надійним і ефективним способом виявлення

² Букаев Н.М. Полиграф и гипноз: проблемы применения в уголовном процессе России // Совершенствование деятельности правоохранительных органов по борьбе с преступностью в современных условиях: Материалы Всерос. науч.-практ. конф. (26-27 октября 2006 г.). – Тюмень, 2007. – Вып.3. – С.153.

³ Холодный Ю.И. Применение полиграфа при профилактике, раскрытии и расследовании преступлений. – М., 2000, – С. 117.

інформації, що свідомо приховується людиною. Коли поліграфолог задає запитання, то поліграф фіксує всі зміни психофізіологічних параметрів, що відбуваються в організмі людини в ході її відповідей, і на основі отриманих реакцій, поліграфолог робить висновки, про достовірність наданої інформації, а також при відповіді на яке запитання опитуваний виявив нещирість.

Опитування з використанням поліграфа загалом проводяться в наступних організаційно-правових та управлінських формах:

- опитування громадян у процесі розкриття та розслідування злочинів;
- скринінгові перевірки кандидатів на службу, а також працюючих працівників з метою підвищення ефективності діяльності службового підрозділу, надійності особового складу і попередження надзвичайних подій;
- використання поліграфа з метою психофізіологічного контролю в процесі проведення психодіагностичних досліджень, психокорекційних тренінгів, спеціальних психопрофілактичних заходів, ефективності формування окремих психічних навичок.

Інформація, отримана в ході проведення опитування з використанням поліграфа, дозволяє поліграфологу сформулювати висновки, що слугують основою для:

- висунення найбільш перспективних оперативно-слідчих версій, розробки рекомендацій відносно оптимальних варіантів дій по їх перевірці. Така інформація не має доказової сили, але дозволяє шляхом, передбаченим чинним законодавством, знайти відповідні докази;
- формулювання пропозицій відносно необхідності і конкретних напрямків подальшої роботи з кандидатами на службу і дійсними працівниками;
- оцінки достовірності (недостовірності) результатів психодіагностичних опитувань, ефективності застосованих психотехнологій в роботі з особовим складом.

Існують такі основні напрями застосування поліграфа в діяльності правоохоронних органів [1]:

1) Криміналістичний напрямок. Використання поліграфа під час проведення гласних заходів із розслідування злочинів дозволяє :

- звузити коло підозрюваних і осіб, які можливо причетні до події або розслідуваного злочину;
- визначити ймовірну роль опитуваного в плануванні, підготовці і скоєнні конкретного злочину;
- оцінити достовірність інформації, яка надається опитуваним, і на цій основі висунути певну версію відносно розслідуваної справи в цілому або відносно окремих її обставин;
- отримати оперативно значиму інформацію, яку іншим способом отримати неможливо;
- психологічно обґрунтувати найбільш перспективні оперативно-слідчі версії;
- створити умови для надання правдивих свідчень опитуваним;
- отримати фактичні дані й свідчення для своєчасного проведення оперативно-розшукових дій, а також для виявлення, попередження, припинення та розкриття злочинів;
- виявити осіб, що переховуються від органів дізнання, слідства і суду, ухиляються від кримінального покарання;
- виявити приховані матеріальні докази в справі.

2) Кадровий напрямок. Проведення скринінгових поліграфних перевірок у процесі вирішення кадрових питань, пов'язаних із комплектуванням особового складу: відбір, підбір і розстановка кадрів, перш за все для роботи в екстремальних умовах, у процесі поновлення на службу.

3) Слідчий напрямок. Проведення окремих слідчих дій із залученням поліграфолога дозволяє визначити:

- достовірність показань особи стосовно обставин конкретного злочину;
- факт самообмови особи про ніби вчинений ним злочин;
- коло осіб, причетних до злочину, або тих, хто володіє інформацією відносно конкретного злочину;
- місце знаходження матеріальних доказів на місцевості або в помешканні, в тому числі і, безпосередньо, під час проведення обшуку;
- напрямок проведення психологічно обґрунтованого правомірного впливу на підозрюваного з метою схилення його до дачі правдивих показань;

- достовірність показань при проведенні впізнання та інших процесуальних дій;
- правдивість свідчень, достовірність інформації, отриманої від очевидця, потерпілого чи заявника.

4) Психодіагностичний та психокорекцій напрямок. За даним напрямком використання поліграфа дозволяє визначити:

- емоційно-вольову стійкість і готовність до роботи в екстремальних умовах;
- наявність симптомів травматичних та посттравматичних стресових розладів;
- рівень розвитку навичок самоконтролю та саморегуляції психічних станів;
- ефективність психокорекційних (реабілітаційних, оздоровчих) технологій в роботі з особовим складом.

5) Спеціальний напрямок:

- вирішення питань внутрішньої безпеки МВС;
- отримання інформації, що свідчить про зраду, корумпованість окремих працівників і діяч, що завдають шкоду державним або внутрішнім інтересам служби;
- вирішення окремих завдань оперативно-розшукової діяльності.

Слід зазначити, що опитування з використанням поліграфа проводиться лише: за письмовою добровільною згодою опитуваного, у спеціально обладнаному приміщенні, та з урахуванням обмежень щодо проведення даного опитування.

2. Психолого-криміналістичне портретування. В основі цього методу лежить визначення психологічного (суб'єктивного) значення деяких елементів криміналістичної характеристики злочинів, яке спирається на встановлення відносин вірогідності між криміналістичними параметрами, що характеризують місце, час, спосіб, знаряддя, ознаки потерпілого і значущими для розшуку характеристиками злочинця – антропологічними, фізичними, психологічними, соціально-демографічними і ін. Елементи криміналістичної характеристики при цьому розглядаються як результат поведінки особи, реалізованої в умовах вільного вибору, обумовленого системою як усвідомлюваних, так і неусвідомлюваних мотивів, і спрямованою на досягнення суб'єктивно бажаної мети.

З психологічної точки зору портрет ймовірного злочинця – це ретроспективно відновлювана сукупність психологічних

якостей причетної до протиправного діяння особи, що виявилися в ході здійснення злочину і що відобразилися в різного роду обставинах і слідах [4, с. 155].

Загалом, методичний підхід до психологічного портретування, що розробляється фахівцями Америки і Західної Європи, ґрунтується на “статистичному” принципі, що полягає у виявленні коефіцієнтів кореляції між ознаками злочину і ознаками злочинця, встановленими після його затримання і засудження [3].

Методологічною основою діяльності російських фахівців з психологічного портретування є положення, відповідно до яких елементи криміналістичної характеристики злочину і його механізм розглядаються: по-перше, як єдина система, системоутворюючим принципом якої виступає особа злочинця в її суб’єктивному відношенні до інших елементів; по-друге, як результати поведінки особи, реалізованої в умовах вільного вибору, обумовленого системою як усвідомлюваних, так і неусвідомлюваних стимулів і спрямованого на досягнення суб’єктивно бажаної мети – тобто вибір злочинцем жертви, місця, часу, засобів, способу і інших елементів кримінального поведінкового акту не випадковий, а обумовлений індивідуальними особливостями винної особи [2, с. 34-37; 5, с. 14]. Тому, злочинна подія як психолого-криміналістична система включає суб’єктивне відношення злочинця до якісного змісту кожного з її об’єктивних елементів (час, місце, знаряддя, жертва і інші) і їх сукупності. Основна мета, яку повинен досягнути розробник портрета, це визначення психологічного (суб’єктивного) значення конкретних елементів криміналістичної характеристики злочину, що спирається на встановлення відносин між криміналістичними параметрами, які характеризують злочинну подію, і значущими для розшуку психологічними особливостями особи злочинця.

Встановлення суб’єктивної сторони за матеріальними слідами злочину здійснюється з урахуванням того, що дані про зовнішні (об’єктивні) і суб’єктивні елементи злочинної поведінки беруться з одного і того ж джерела: із слідів злочину. Виявлення сукупності слідів злочину дозволяє відтворити зовнішню сторону дії, визначити динаміку здійснення злочину. На основі побудованої моделі злочинної дії робиться уявна реконструкція її суб’єктивних елементів. Встановлення

суб'єктивної сторони за матеріальними слідами злочинної події відбувається, таким чином, шляхом реконструкції суб'єктивних характеристик кожної злочинної дії, а потім суб'єктивної сторони злочину в цілому.

Загальним об'єктом даного методу є кримінальна подія (криміналістичні характеристики злочинного діяння), безпосереднім об'єктом – поведінкові особливості злочинця в контексті кримінальної події [2, с. 62-63]. Предметом портретування є зміст суб'єктивної сторони злочинного діяння. Метою цього методу є формулювання пошукових ознак злочинця, які можуть використовуватися оперативними співробітниками для визначення кола підозрюваних у розкритті подібних злочинів, а так само для формування розшукових версій, оперативно-слідчих заходів.

Реалізація даного методу проходить у декілька послідовних етапів, що включають три рівні аналізу кримінальної події. На першому рівні (криміналістичному) відбувається виявлення і аналіз інформативних ознак кримінальної події – всього об'єму інформації про злочин і його обставини, на основі чого реконструюється зовнішня сторона злочинної діяльності. На другому рівні (поведінковому) в діях злочинця виділяється індивідуально-психологічний зміст на основі методики “оцінки індивідуальності дії”. На третьому рівні (діагностичному або інтерпретаційному) індивідуальні поведінкові ознаки злочинця зв'язуються з психологічними властивостями і іншими ознаками його особистості на основі пошуку можливої природи причин, що зумовили суб'єктивний зміст дій злочинця.

Етапами розробки портрета є:

- 1 – складання криміналістичної інформаційної моделі злочину, реконструкція криміналістичного механізму злочину (відтворення зовнішньої низки дій злочинця і ситуації злочину);
- 2 – ситуаційне моделювання поведінки злочинця на основі встановлення “індивідуальних дій”;
- 3 – інтерпретація поведінки злочинця на основі інтерпретації “індивідуальних дій”;
- 4 – формулювання інформації про індивідуальні ознаки і особистісні особливості злочинця, підготовка підсумкової аналітичної довідки.

Загалом психолого-криміналістичний портрет включає:

- 1) особливості поведінки до вчинення злочину, злочинної поведінки, поведінка після затримання, зовнішній вигляд, рід

занять, наявність сім'ї, судимість, вік, серійність (періодичність нападів), аналіз місця злочину, пересування (маршрути, місце проживання), вибір жертв, мотивація, спосіб і знаряддя вбивства;

2) рекомендації щодо проведення оперативно-розшукових заходів і висунення розшукових версій;

3) інформацію про можливість чергового діяння з визначенням певних місць і часу.

Отже, розробка та використання психолого-криміналістичного портрета ймовірного злочинця в слідчій і розшуковій практиці покликана полегшувати проведення цілеспрямованого розшуку злочинця; допомагати звузити коло підозрюваних і фокусувати увагу на реальному підозрюваному; раціонально використовувати наявні сили і засоби в процесі розшуку злочинця; прогнозувати ймовірні час і місце скоєння нової кримінальної події.

Кримінальний аналіз злочинів у даний час нерозривно пов'язаний з використанням інформаційних технологій. На сучасному етапі розвитку науки й практики в області використання психолого-криміналістичного портрета ймовірного злочинця все більшого поширення набуває система комп'ютерного аналізу кримінальної події з побудовою моделі злочинця. Основою методу є інформаційна база і алгоритм побудови портрета. Інформаційна база містить дані про аналогічні злочини, що раніше мали місце, в ній фіксуються психологічні особливості злочинця, а також всесторонньо описані події злочину, особа потерпілого і всі просторово-часові й інші змістовні характеристики відносин між ними. Алгоритм побудови реалізує положення, що схожі ознаки кримінальної події можуть належати злочинцям з схожими характеристиками.

Створення комп'ютерних систем, що дозволяють визначити особу злочинця за сукупністю обставин події, припускає наявність обширної, напрацьованої упродовж багатьох років "бази даних" (БД), що містить стандартизовану і високо диференційовану інформацію, як про злочинця, так і про злочин.

Як приклад, щодо серійних сексуальних злочинів основними автоматизованими інформаційно-пошуковими системами (АПС) у США є VICAP і SATSN. VICAP є єдиною національною базою даних, яка об'єднує всю інформацію відносно серійних злочинців. Що ж до системи SATSN, то її ядром є програмне забезпечення, яке призначене для імітації "мозкових процесів",

що відбуваються в голові вбивці. Поліція заносить у банк даних інформацію про вбивства, включаючи докладний опис ушкоджень, нанесених жертвам, зброя або предмет, що використовував злочинець, час і місце здійснення злочину і т.д. (всього 200 параметрів). А програма намагається проаналізувати цю інформацію і порівняти її з тими моделями, які розробили поліцейські психологи й заклали як шаблони. Отже, система видає приблизний психологічний портрет злочинця.

В Росії відносно аналогічних злочинів розробка автоматизованих пошукових програм ведеться на базі ВНДІ МВС. Цей напрямок роботи представляється російським дослідникам перспективним, про що свідчить постійний науковий пошук у процесі вдосконалення існуючих та створення нових автоматизованих інформаційно-пошукових систем. Так, вченими ВНДІ МВС були розроблені АПС “Монстр” (призначена для аналізу інформації про серійні вбивства і використання при побудові пошукових портретів невстановлених злочинців), “Насильство” та “Дос’є” (призначені для збору і початкового аналізу необхідних пошукових відомостей), “Серіал-2” (дозволяє складати психологічний портрет серійного насильника), “Діалог” (здійснює збір, обробку, інтерпретацію і видачу рекомендацій по розслідуванню серійних злочинів).

3. Гіпнопродукційне опитування (ГРО). В основі методу міститься знання про функціонування пам’яті людини, як про універсальну інформаційну систему, в якій індивід усвідомлює лише малу частину сприйнятої інформації, а велика частина їм не усвідомлюється, але зберігається і може бути актуалізованою. В гіпнотичному стані інформація підсвідомого рівня стає доступнішою для усвідомлення і вербалізації, що дозволяє отримати від опитуваного більш повну та достовірну інформацію. Особливу ефективність ГРО набуває в роботі з особами, що страждають на амнезії стресового або травматичного характеру, а використання відомих практикам прийомів стимуляції пригадування виявляється неефективним.

У 1987-1989 роках ГРО використовувалось слідчо-оперативними групами УРСР, що завдяки застосуванню даного методу успішно розслідували тяжкі злочини в Дніпропетровській, Херсонській, Запорізькій та Кіровоградській областях. Факти і результати ГРО оформлювалися актами судово-психіатричних експертиз про результати експериментально-сугестивного потенціювання пам’яті потерпілих та свідків.

Слід зазначити, що метод ГРО може застосовуватися лише за добровільною згодою опитуваного і за умови його позитивного відношення до правоохоронних органів. Кінцеве рішення про можливість та доцільність використання методу виносить спеціаліст-гіпнолог.

Опитуваний повинен бути благополучним в психічному і психологічному плані. Особи з низьким рівнем інтелекту, психічними порушеннями, або ті, хто перебуває на обліку психоневрологічному диспансері або психонаркологічному диспансері, даним способом не опитуються.

Сама процедура опитування може бути тривалою. Особливо це стосується першої процедури, адже вхід до ділового режиму, встановлення контакту та отримання інформації можуть тривати від двох годин.

Вимоги до приміщення: звукоізольоване, світло м'яке, температура 20-22 градусів. Сеанс може записуватися на відео. При ГРО можуть бути присутніми ініціатор ГРО та особи, що представляють інтереси опитуваного, які попереджаються про недопустимість втручання в процедуру опитування (репліки, коментарі). Ініціатор заздалегідь готує питання, якщо необхідно задати додаткове питання, ініціатор пише його на папері та перелає гіпнологу.

Слід наголосити на тому, що проведення ГРО допускається в крайніх випадках, коли розслідуються тяжкі злочини, а інші процесуальні дії не вичерпали свої можливості. Крім того, інформація отримана шляхом ГРО з точки зору кримінально-процесуального законодавства є орієнтовною, використовується в оперативних цілях і потребує доведення в процесуальному порядку.

Представлені методи прикладної психології мають велику ефективність в ході отримання інформації при проведенні оперативно-розшукових заходів й слідчих дій і вже давно активно використовуються працівниками органів внутрішніх справ України. Але для широкого й системного впровадження в практику діяльності ОВС слід врегулювати нормативно-правову базу їх використання в Україні.

Список використаних джерел

1. Алесковский С.Ю. Возможности применения полиграфа в деятельности органов внутренних дел Республики Казахстан // Проблемы совершенствования правовых основ борьбы с преступностью и деятельности право-

- охранительных органов Республики Казахстан и стран ближнего зарубежья. Материалы Международной научно-практической конференции. – Алматы: АМВД РК, 7 ноября 2003.
2. Анфиногенов А.И. Психологическое портретирование неустановленного преступника. – М., 2002.
  3. Бродченко О.И., Логунова О.А. Составление психологического портрета преступника по отдельным видам преступлений, направленных против личности (методические рекомендации). – М.: ВНИИ МВД России, 2006. – 56 с.
  4. Копышева Л.П. Психологическое портретирование – к вопросу о методологии. // Следственная практика: Сб. – Вып 4. М., 2003. – С. 155.
  5. Самовичев Е.Г. Некоторые прикладные вопросы анализа серийных преступлений // Сб. науч. тр. ВНИИ МВД РФ. – М., 1993. – С. 14.
  6. Скрыпников А.И., Зубилова И.С. Психологическое обеспечение оперативно-служебной деятельности сотрудников органов внутренних дел. – М.: ВНИИ МВД России, 2000. – 210 с.
  7. Слюсар І.М. Інформаційно-психологічні аспекти розкриття злочинів. Становлення особистості професіонала: перспективи й розвиток: [Тези]: II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Одеса, 20 лютого 2009 р.). – Одеса: Одеський державний університет внутрішніх справ, 2009. – С. 233-235.
  8. Слюсар І.М. Сучасний стан методичного забезпечення та правового регулювання використання поліграфа психологічною службою органів внутрішніх справ України // Актуальні проблеми психології. Том X. Частина 8 / За ред. академіка С.Д. Максименка. – К.: Главник, 2008. – С. 547-554.

This article is devoted to the problem of the psychological providing of activity of internal affairs of Ukraine, to the use of methods of questioning of citizens with computer polygraph, psychological-criminalistics profiling and hypnosis during collection of information about the crimes.

Key words: computer polygraph, psychological-criminalistics profiling, hypnosreproduction questioning, information, crime.

Отримано: 02.06.2009